

Markku Ylösen
Artikkeli

DEFENSOR

L E C I S

SUOMEN ASIANAJAJALIITON AANENKANNATTAJA
ORGAN FOR FINLANDS ADVOKATFORBUND

N:o 3 • 2005

TOUKOKUU - KESÄKUU - MAI - JUNI

Asianajajien valvonnan uudistaminen

Asianajajien valvonta ja palkkioritojen käsittely on uudistettu 1.11.2004 voimaan tulleilla lailla asianajajista annetun lain muuttamisesta (697/2004) ja oikeusministeriön päätöksellä yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen muuttamisesta (934/2004). Asianajajaliiton aloitteesta toteutetun uudistuksen tavoitteina ovat julkisuuslainsäädännön vaikutusten huomioon ottaminen lisäämällä ammatillisen valvonnan ja palkkioritojen ratkaisemisen julkisuutta ja luotettavuutta, asianajajan ja kantelijan oikeusturvan parantaminen sekä ammatilliseen valvontaan käytettävissä olevien voimavarojen tehokas käyttäminen.

Uudistuksen valmistelu

Suomen Asianajajaliiton hallitus asetti joulukuussa 1998 työryhmän tutkimaan ja arviomaan kurinpidollista menettelyä ja tarvittaessa valmistelemaan menettelyä koskevia asianajajalain ja liiton sääntöjen muutoksia. Joulukuussa 1999 työryhmän toimeksianto laajennettiin koskemaan myös palkkiorita-asioiden välimiesmenettelyä. Työryhmän työn aikana esille nousseista kysymyksistä keskusteltiin oikeusministeriön edustajien kanssa. Työryhmän työ valmistui loppuvuonna 2001, jolloin työryhmä laati ehdotuksen toteutettavista uudistuksista hallituksen esityksen muotoon. Ehdotuksesta pyydettiin tämän jälkeen valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunto.

Lausunnossaan oikeuskansleri totesi asianajotoiminnan ammatillisen valvonnan olevan tarpeellista sekä asianajajien että heidän palvelujaan tarvitsevien kansalaisten kannalta. Ehdotettu valvonta- ja kurinpitotavoitteiden käsittelyn yhdistäminen selkeyttäisi oikeuskanslerin mielestä menettelyä ja olisi prosessiekonomisesti tarkoituksenmukaisempi ja tehokkaampi. Jaostotyöskentelyä pidettiin lausunnossa myös tarpeellisenä. Seuraamuksista varoituksen ja seuraamusmaksun välistä suhdetta oikeuskansleri piti vaikeasti avautuvana. Lisääntyvän julkisuuden osalta oikeuskansleri totesi sekä asianajotoiminnan julkisen luotettavuuden että asianajajien asiakaskunnan kuluttajansuojaintressin puoltavan julkisuuden lisäämistä.

Kun työryhmän ehdotuksesta oli vielä keskusteltu Asianajajaliiton valtuuskunnan talvikokouksessa tammikuussa 2002, ehdotus jätettiin oikeusministeriölle.

Oikeusministeriössä oli jo sille aikaisemmin syksyllä 2001 tiedoksi toimitetun esitysluonnoksen perusteella laadittu muistio Asianajajaliiton esittämistä asianajajalain ja liiton sääntöjen muutoksista. Muistiossa todettiin muun muassa, että Asianajajaliiton esittämässä muodossa asianajajakuntaan kuulumattomien henkilöiden osallistuminen kurinpitomenettelyyn näytti melko vähäiseltä verrattuna esimerkiksi Pohjoismaisiin järjestelmiin ja että valvonnan uskottavuuden lisäämiseksi olisi harkittava asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten painoarvon lisäämistä kurinpitolautakunnassa. Nämä jäsenet toimisivat lautakunnan ja sen jaostojen puheenjohtajina ja heidän valintansa tulisi myös tapahtua muun kuin asianajajakunnan toimesta. Kantelijan aseman parantamista tulisi myös harkita niin, että kantelijalle annettaisiin valvonta-asioissa asianosaisen asema ja oikeus hakea muutosta annettuun päätökseen.

Oikeusministeriö asetti 30.1.2002 apulaisoikeuskansleri *Jaakko Jonkan* johtaman työryhmän viimeistelemään Suomen Asianajajaliiton esitysluonnoksen eduskunnalle annettavaksi hallituksen esitykseksi asianajajista annetun lain muuttamiseksi. Työryhmän tuli erityisesti ottaa huomioon oikeuskanslerin lausunnossa ja oikeusministeriössä valmistetussa muistiossa esitetyt seikat. Työryhmän tuli vielä arvioida kurinpitolautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten merkitystä ja lukumäärää sekä tehdä tämän selvityksen perusteella ehdotus kurinpitolautakunnan toiminnan ja kokoonpanon järjestämiseksi. Työryhmän tuli myös selvittää, täyttävätkö Asianajajaliiton ehdotuksessa esitetyt muutokset viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyt vaatimukset. Työryhmän tuli myös tarkastella seuraamusjärjestelmää kokonaisuudessaan ja kiinnittää huomiota palkkiorita-asioiden käsittelyjärjestelmän uudistamiseen.

Työryhmässä oli esillä useita kysymyksiä, joissa työryhmään nimitettyjen Asianajajaliiton ja oikeusministeriön edustajien näkökannat poikkesivat ensivaiheessa toisistaan. Tällaisia olivat valvontaa suorittavan lautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärä, heidän nimitysmenettelynsä sekä lautakunnan ja sen jaostojen puheenjohtajuus. Myös Asianajajaliiton ja kantelijan asianosaisasema valvontamenettelyssä ja kantelijan valitusoikeus lautakunnan päätöksestä olivat keskustelussa esillä. Valvontamenettelyn julkisuuden lisäämisen toteuttamistavoissa oli näkemuseroja. Työryhmä saavutti kuitenkin yksimielisyyden kaikista kysymyksistä ja työryhmän mietintö luovutettiin oikeusministerille 18.6.2002.

Työryhmän ehdotuksesta saadun lausuntopalautteen perusteella Asianajajaliitto ja oikeusministeriö vielä

neuvottelivat lakiehdotuksen yksityiskohdista. Tässä yhteydessä yksimielisesti tehtiin pienehköjä muutoksia työryhmän esitykseen.

Hankalaksi kysymykseksi osoittautui valvontalautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten nimitysmenettely. Työryhmän esityksen mukaan nimityksen olisi suorittanut tuomarivalintalautakunta Asianajajaliiton ehdottamista henkilöistä. Lausunkierroksen jälkeen erimielisyys kohdistui siihen, ehdottaisiko nimitettäviä henkilöitä tuomarivalintalautakunnalle Asianajajaliitto kuultuaan oikeusministeriötä vaiko oikeusministeriö kuultuaan Asianajajaliittoa. Tästä kysymyksestä neuvoteltiin aina alkusyksyyn 2003 saakka, jolloin päädyttiin siihen, että ehdotuksen tuomarivalintalautakunnalle tekisi oikeusministeriö saatuaan Asianajajaliiton lausunnon ehdotettujen henkilöiden sopivuudesta tehtävään. Asianajajaliitto sai kuitenkin eräänlaisen veto-oikeuden ehdotettaviin henkilöihin, sillä esitykseen lisättiin valvontalautakunnan jäsenten nimittämistä koskevaan säädösehdotukseen teksti, jonka mukaan "Asianajajyhdistyksen katsoessa, että joku ehdotetuista ei ole tehtävään sopiva, asia palautetaan ministeriölle uuden ehdotuksen tekemistä varten".

Nimitysmenettely nousi uudelleen esille vielä juuri ennen lakiehdotuksen antamista eduskunnalle. Oikeusministeri katsoi, että nimittävän viranomaisen tulee olla valtioneuvosto ja esityksen valtioneuvostolle tekee oikeusministeriö kuultuaan Asianajajaliittoa ehdotettujen henkilöiden sopivuudesta. Edellä kerrottu veto-oikeus jäi pois säädöstekstistä ja lakiehdotuksen perusteluihin lisättiin lausuma, jonka mukaan on välttämätöntä, että asianajajyhdistyksen lausunnolle ehdotettavien sopivuudesta jäsenen ja varajäsenen tehtävään annetaan erityistä painoarvoa eikä tehtävään nimitetä vastoin asianajajyhdistyksen näkemystä. Tässä muodossa hallituksen esitys laiksi asianajajalain muuttamisesta (HE 54/2004) annettiin eduskunnalle.

Asianajajaliitto ei hyväksynyt nimitysmenettelyä koskevaa muutosta, vaan paheksui julkisesti oikeusministerin menettelyä. Liitto myös pyrki vaikuttamaan vähimmäistavoitteena siihen, että hallituksen esityksen perusteluissa oleva maininta liiton lausunnon painavuudesta nostettaisiin lakiehdotuksen perusteluista lakitekstiin.

Eduskunnan lakivaliokunta totesi mietinnössään (LaVM5/2004vp) asianajajalaitoksen valtiosta riippumattoman aseman edellyttävän, ettei hallituksen rooli asianajajakunnan ulkopuolisia valvontalautakunnan jäseniä nimitettäessä muodostu liian määrääväksi. Lakivaliokunnan mielestä asianajajyhdistyksen tietynlainen veto-oikeus (tällä lakivaliokunta tarkoitti lakiesityksen perusteluissa olevaa mainintaa Asian-

ajajaliiton lausunnon painoarvosta) ehdokkaita asetettaessa ilmentää sopivalla tavalla sitä, että kyseessä on nimenomaan asianajajyhdistyksen itsensä harjoittama ammattieettinen valvonta. Asian periaatteellisen merkityksen vuoksi sitä (eli veto-oikeutta) ei voida kuitenkaan jättää vain perustelujen varaan, vaan siitä on nimenomaisesti säädettävä. Lakivaliokunta ehdotti nimitysmenettelyä koskevaan pykälään tehtävän tätä tarkoittavan muutoksen.

Eduskunta hyväksyi lakiehdotuksen siten muutettuna, että lain 7 a §:n mukaan oikeusministeriön on saatava valtioneuvostolle valvontalautakunnan jäseniksi ehdottamien henkilöiden kelpoisuudesta tehtävään asianajajyhdistyksen puoltava lausunto.

Valvontalautakunta ja sen toiminta

Uudistuksessa asianajajien toimintaa koskevien kanteluiden käsittely on keskitetty valvontalautakunnalle, joka korvaa kurinpitolautakunnan. Asianajajaliiton hallitus ei enää käsittele kantelusta vireille tulleita asioita. Hallitukselle jää kuitenkin edelleen velvollisuus asianajajalain 6 §:ssä säädetyin tavoin valvoa asianajajien toimintaa. Jos hallitus tätä valvontaa suorittaessaan saa aiheen epäillä asianajajan menettelleen velvollisuuksien vastaisesti, sen tulee saattaa asia valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Asioiden keskittämisellä valvontalautakunnan käsiteltäväksi on pyritty tehostamaan niiden käsitelyä. Ennen uudistusta, kun kantelu saatettiin ensin valvonta-asiana käsitellä hallituksessa ja sen jälkeen kurinpitoasiana kurinpitolautakunnassa, osa asioista käsiteltiin kahteen kertaan. Toisaalta kurinpitolautakunnassa kantelun käsittely ja lautakunnan kokoonpano oli samanlainen kantelussa kyseessä olleesta asianajajan menettelyn luonteesta riippumatta. Uudistetussa menettelyssä on mahdollistettu asioiden ratkaiseminen jaostoissa, jolloin yksinkertaisemmat asiat voidaan ratkaista suppeammassa kokoonpanossa ja vakavammat asiat valvontalautakunnan täysistunnossa.

Palkkiorita-asioiden välimiesmenettely on korvattu suosituksen antamisella laskutuksesta syntyneeseen riitaan asianajajan tai sen asianajajayhtiön, jonka puolesta asianajaja on toiminut, ja asiakkaan välille. Syytä välimiesmenettelystä luopumiselle oli, että se oli koettu joissakin suhteissa ongelmalliseksi. Esimerkiksi asianajajien toiminen välimiehinä oli silloin tällöin julkisuudessa herättänyt epäilyjä välimiesten puolueettomuudesta. Samoin välimiesmenettelyssä annettavan päätöksen lopullisuus oli joskus yllättänyt asianajajan asiakkaan.

Palkkioriiita-asioiden ratkaisemisesta Asianajajaliiton omassa toimielimessä ei kuitenkaan haluttu kokonaan luopua. Syynä olivat välimiesmenettelyssä toteutunut asianajosalaisuuden säilyminen ja asiakkaille tarjottu maksuton palvelumuoto palkkiota koskevan riidan ratkaisemiseksi menettelyssä, jossa asiakas asian hävitessäänkään ei ole velvollinen korvaamaan asianajajan tai asianajoyhtiön oikeudenkäyntikuluja. Tämän johdosta päädyttiin suositusten menetelyn käyttöönottamiseen.

Uudistuksen jälkeen valvontalautakunta siis käsittelee asianajajista annetun lain 7 c §:ssä tarkoitetut valvonta-asiat ja 7 e §:ssä tarkoitetut palkkioriiita-asiat. Valvonta-asioilla tarkoitetaan asianajajaan kohdistuvia kanteluita, oikeuskanslerin tai tuomioistuimen ilmoituksesta vireille tulevia asioita ja liiton hallituksen valvontalautakunnan käsiteltäväksi siirtämiä asioita. Palkkioriiita-asioilla tarkoitetaan asianajajan ja hänen päämiehensä tai muun asiakkaansa välistä riitaa, joka koskee asianajajan tehtävästään laskuttamaa palkkiota.

Kurinpitolautakunta nimestä luovuttiin, koska nimen valvontalautakunta katsottiin kuvaavan lautakunnan toimintaa paremmin kuin vanhahtavan nimen kurinpitolautakunta. Nimenmuutosta puolsi myös se, että lautakunnan tehtäväksi tuli valvonta-asioiden käsittelyn lisäksi antaa suosituksia palkkioriiita-asioissa. Valvontalautakunnan toiminnan tehostamiseksi on mahdollistettu valvontalautakunnan toimiminen kolmena jaostona. Tarkoituksena on, että valtaosa käsiteltävistä valvonta-asioista ja kaikki palkkioriiita-asiat käsitellään ja ratkaistaan lautakunnan jaostossa. Jaostojen kokoonpanot määrää valvontalautakunta siten, että kuhunkin jaostoon kuuluu kaksi asianajajajäsentä ja yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja sekä kahdeksan muuta jäsentä ja viimeksi mainittujen henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajan ja viiden muun jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee olla asianajajia ja heidät valitsee tehtävänsä Asianajajaliiton valtuuskunta. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka ovat perehtyneitä asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistoliseen koulutukseen ja tutkimukseen. Asianajajakuntaan kuulumattomat jäsenet ja heidän varajäsenensä nimittää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä ministeriön saatua ehdokkaiden kelpoisuudesta tehtävään Asianajajaliiton puoltavan lausunnon. Jäsenten toimikausi on kolme vuotta.

Valvontalautakunnassa on kurinpitolautakunnan kokoonpanoon verrattuna asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärä lisääntynyt yhdellä ja vastaavasti asianajajajäsenten lukumäärä on vähentynyt yhdellä. Tämän muutoksen katsottiin säilyttävän hyväksyttävällä tavalla tasapainon asianajajakunnan riippumattomuuden ja päätöksenteon uskottavuuden välillä ja samalla mahdollistavan, valvontalautakunnan toimiessa kolmeen jaostoon jakaantuneena, että jokaisessa jaostossa olisi jäsenenä asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Jaostojen puheenjohtajina toimivat valvontalautakunnan puheenjohtaja ja valvontalautakunnan keskuudesta vuosittain valitsemat kaksi varapuheenjohtajaa. Varapuheenjohtajien valinta lautakunnan jäsenten keskuudesta mahdollistaa asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen valinnan varapuheenjohtajaksi ja toimimisen tässä ominaisuudessa jaoston puheenjohtajana.

Palkkioriiita-asioiden käsittelyn uskottavuuden kannalta uudistuksessa pidettiin tarkoituksenmukaisena, että jaoston puheenjohtajana suositusta annettaessa toimii aina jaoston asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Palkkioriiita-asioiden katsottiin poikkeavan valvonta-asioista siinä suhteessa, että asian vireille saattanut hakija on asianajajan tai asianajajayhtiön lisäksi asianosaisena palkkioriiita-asiassa kun taas valvonta-asioissa kantelija ei ole asianosainen.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai jompikumpi varapuheenjohtajista sekä vähintään kuusi muuta jäsentä on saapuvilla. Kun lautakuntaan kuuluu kuusi asianajajajäsentä ja kolme asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä, päätösvaltaisuutta koskeva vaatimus seitsemän jäsenen, mukaan luettuna puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, saapuvilla olosta tarkoittaa, että päätösvaltaisuus aina edellyttää vähintään yhden asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen saapuvilla oloa. Lautakunnan jaosto on päätösvaltainen, kun jaoston kaikki jäsenet ovat saapuvilla.

Valvontalautakunnan äänestysmenettelystä säädetään lain 7 h §:n 3 momentissa. Asia päätetään äänestämällä noudattaen samaa menettelyä kuin monijäsenisessä tuomioistuimessa. Valvonta-asiaa käsiteltäessä noudatetaan oikeudenkäyneistä rikosasioissa annetun lain 10 luvussa säädettyä äänestysmenettelyä. Vaikka valvontamenettelyssä määrättävä seuraamus ei ole rikosoikeudellinen rangaistus, on sitä määrättäessä mahdollisesti tapahtuvassa äänestyksessä perusteltua noudattaa soveltuvin osin oikeudenkäyntiä rikosasiassa koskevia äänestysääntöjä.

Valvonta-asioiden käsittely

Vireille tulo

Yleisimmät asianajajaan kohdistuvan kantelun vireille tulotavat ovat asianajajan oman päämiehen tai päämiehen vastapuolen tekemä kantelu tai kantelu asianajajan toiminnasta jossakin määräyksenvaraisessa tehtävässä, kuten kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana tai konkurssipesän hoitajana.

Lain 6 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston oikeuskanslerilla on oikeus saattaa vireille valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n perusteella tuomioistuimen on ilmoitettava Asianajajaliitolle asianajajalle määrätystä esiintymiskiellosta. Ilmoitus johtaa valvonta-asian vireille tuloon.

Vaikka valvonta-asioiden käsittely on keskitetty valvontalautakunnalle, on liiton hallituksen velvollisuutena edelleen valvoa asianajajien toimintaa. Jos hallitus valvontaa suorittaessaan saa aiheen epäillä asianajajan menettelleen velvollisuuksiensa vastaisesti, sen on saatettava asia valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Valvonta-asia tulee lain 7 c §:n mukaan vireille, kun asianajajaan kohdistuva kantelu, valtioneuvoston oikeuskanslerin tai tuomioistuimen ilmoitus saapuu Asianajajaliiton toimistoon. Asianajajaliiton hallituksen asianajajien valvontaa suorittaessaan tietoon saaman asian vireille tulohetkenä on hallituksen valvonta-asian siirtämistä valvontalautakunnan käsiteltäväksi tarkoittaman päätöksen tekohetki.

Lain 7 c §:n 2 momentissa säädetään tutkittavaksiotamiskynnyksestä. Asianajajaan kohdistuvilta moitteilta on edellytettävä riittävää yksilöintiä sen vuoksi, että asianajajalta vaaditaan moitteiden johdosta vastaus, jonka hän on 7 d §:n 3 momentin mukaisesti velvollinen avoimesti ja totuudenmukaisesti antamaan. Jos kantelu on niin puutteellinen, ettei asiaa voida puutteellisuuden johdosta ottaa ratkaistavaksi eikä kantelija kehotuksesta huolimatta korjaa puutteita, valvontalautakunta voi jättää kantelun tutkittavaksi ottamatta. Aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua ei oteta tutkittavaksi, ellei kantelussa ole esitetty asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

Pykälän 3 momentin nojalla kantelu voidaan jättää tutkittavaksi ottamatta, jos tapahtumista, joista kantelussa on kysymys, on kulunut enemmän kuin viisi vuotta. Vanhentumista ei ole säädetty ehdottomaksi, vaan valvontalautakunnalle on jätetty mahdollisuus ottaa käsiteltäväksi myös viittä vuotta vanhempia tapahtumia koskevat kantelut, jos tähän on aihetta. Säännös vastaa viranomaisvalvontaa suorittavien valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeus-

asiamiehen toiminnassa omaksuttua sääntelyä. Vanhentumista puoltaa se, että selvityksen saaminen vanhoista tapahtumista saattaa olla ylivoimaista eikä vanhojen asioiden selvittäminen ole välttämättä oikeudellisesti perusteltua. Vanhentumissäännös ei kuitenkaan koske asioita, jotka oikeuskansleri vaatii käsiteltäväksi.

Asian valmistelu

Valvonta-asioiden valmistelu tapahtuu Asianajajaliiton toimistossa. Vireille tulleet valvonta-asiat arvotaan liiton toimistossa eri jaostojen käsiteltäväksi siten, että kunkin jaoston työmäärä olisi mahdollisimman tasainen. Jos kantelussa on kysymys niin vakavasta asiasta, että asia tulee ratkaistavaksi valvontalautakunnan täysistunnossa, valvontalautakunnan puheenjohtaja voi päättää, että asia siirretään suoraan täysistuntoon.

Vireille tulleesta valvonta-asiasta on liiton sääntöjen 44 §:n mukaan ilmoitettava välittömästi sille asianajajalle, jota kantelu koskee. Tämä määräys koskee kaikkia vireille tulleita asioita, siis myös niitä, joita on pyydetty täydennettäväksi ja jotka valvontalautakunta ehkä myöhemmin jättää tutkittavaksi ottamatta.

Tutkittavaksi otetuissa asioissa kantelu tai muu asian perusteena oleva asiakirja annetaan asianajajalle tiedoksi. Tiedoksiantoon liitetään jaoston sihteerin käsitys siitä, mistä asiassa kyse ja asianajajalle eritellään ne eettiset moitteet, jotka häneen on kohdistettu. Asianajajalta vaaditaan vastaus kohtuullisessa, tavallisesti kahden viikon määräajassa.

Valvontamenettelyssä ei asian selvittämiseksi ole riittävää, että asianajajalle pelkästään varataan tilaisuus antaa vastineensa häneen kohdistettujen moitteiden johdosta, vaan lain 7 d §:n 3 momentin mukaan asianajajan on annettava häneltä pyydyt tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Asianajaja ei voi jättää vastaamatta tai antamatta riittävän yksityiskohtaista vastausta vetoamalla siihen, että vastaamalla hän paljastaisi hänelle uskottuja asianajosalaisuuksia. Jos asianajaja vastatessaan joutuu kertomaan jotakin sellaista, joka asianajosalaisuuden piiriin kuuluvana on pidettävä salassa kantelijalta, selityksen tämä osa tulee laatia eri asiakirjaksi ja pyytää tämä osa vastauksesta pidettäväksi salassa kantelijalta.

Asianajajan antama vastaus toimitetaan kantelijalle, jolle on varattava tilaisuus lausua asianajajan antaman vastauksen johdosta. Jos kantelija käyttää tätä tilaisuutta hyväkseen, toimitetaan kantelijan lausuma tiedoksi asianajajalle mahdollista lausumaa varten. Näin valvonta-asian kirjeenvaihto saattaa jatkua pitkänkin ajan vaikka asian valmistelussa pyritään siihen, ettei kirjeenvaihto jatkuisi kovin pitkään. Valvonta-asioissa kantelu ja muut lausumat voidaan tehdä ja menettely-

jen kirjeenvaihto hoitaa myös sähköisen tiedonsiirron välityksin.

Kirjeenvaihdon päätyttyä jaoston sihteerinä toimiva liiton toimihenkilö laatii asiasta muistion, jossa kerrotaan, mistä asiassa on kysymys ja mitä kantelija ja asianajaja ovat asiassa lausuneet. Tämän jälkeen muistio ja kanteluun liittyvät asiakirjat toimitetaan valvontalautakunnan esittelevälle jäsenelle, jonka tehtävänä on laatia asiasta päätösehdotus.

Käsittely valvontalautakunnassa

Valvonta-asiat ratkaistaan valvontalautakunnassa ja sen jaostossa esittelevän jäsenen esittelystä. Esittelevä jäsen tekee asiassa päätösehdotuksen ja myöhemmin tarkemmin kerrottavan ratkaisuselosteen.

Uudistuksen eräänä tarkoituksena on, että valtaosa valvonta-asioista ja kaikki palkkioriiita-asiat ratkaistaan valvontalautakunnan kolmessa jaostossa. Jaosto voi kuitenkin aina siirtää harkitsemansa, esimerkiksi periaatteellisesti tärkeän, valvonta-asian ratkaistavaksi valvontalautakunnan täysistunnossa. Valvontalautakunnan puheenjohtajalla on myös oikeus siirtää asian käsittely tapahtuvaksi valvontalautakunnan täysistunnossa. Jaoston toimivalta ratkaista valvonta-asioita on rajoitettu siten, että jos jaoston käsittelemässä valvonta-asiassa harkitaan seuraamuksena saattavan tulla kysymyksen Asianajajaliitosta erottamisen tai seuraamusmaksun, on asia aina käsiteltävä valvontalautakunnan täysistunnossa.

Menettely asiaa käsiteltäessä on pääsääntöisesti kirjallinen. Koska valvontalautakunnan on huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi, voi valvontalautakunta tai sen jaosto järjestää suullisen käsittelyn, jos se katsotaan asian selvittämiseksi tarpeelliseksi. Kuulemisperiaatteen mukaisesti sekä asianajaja että kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn, jolloin heillä on mahdollisuus lausua käsityksensä suullisessa käsittelyssä esille tulleista seikoista

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa säädetään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita, joihin kuuluu muun muassa suullinen käsittely, sovelletaan myös asianajajajärjestöjen kurinpidolliseen menettelyyn silloin, kun mahdollisena seuraamuksena on asianajajajärjestöstä erottaminen eli mahdollisuus elinkeinon menettämiseen. Tämän vuoksi lain 7 d §:n

2 momentissa on säädetty, että asianajajayhdistyksestä voidaan erottaa tai seuraamusmaksu määrätä vain, jos asiassa on järjestetty suullinen käsittely. Tällainen asia on siis aina käsiteltävä täysistunnossa. Liiton sääntöjen 47 §:n mukaan asianosaisten poissaolo suullisesta käsittelystä ei estä asian ratkaisemista.

Valvonta-asian ratkaisu ja sen tiedoksianto

Lain 7 g §:n mukaan valvonta-asiassa annettava ratkaisu on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Asiakirjasta on ilmentävä muun muassa asianosaisten nimet, selostus asiassa esitetystä vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen, ratkaisun perustelut, lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu sekä ratkaisun lopputulos.

Valvontalautakunnan päätösten tiedoksiannossa noudatetaan hallintolain säännöksiä. Tiedoksi annettava asiakirja on oikeaksi todistettu pöytäkirjanote. Hallintolain 59 §:n mukaan tavallisin tiedoksiannotapa on asiakirjan lähettäminen postitse. Tavallisena kirjeenä pöytäkirjanote toimitetaan asianajajalle silloin, kun hänellä ei ole oikeutta hakea muutosta päätökseen tai kun hänelle on seuraamuksena määrätty huomautus tai varoitus. Samalla tavoin päätös lähetetään tiedoksi oikeuskanslerille, OK 15:10a §:ssä tarkoitettujen ilmoituksen tehneelle tuomioistuimelle ja kantelijalle.

Jos asianajajalle on seuraamuksena määrätty seuraamusmaksu tai erottaminen, tiedoksianto tapahtuu postitse saantitodistusta vastaan (hallintolaki 60 §).

Seuraamukset

Asianajajista annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa. Velvollisuuksien rikkomisesta säädetään seuraamukset lain 7 §:ssä. Jos asianajajan todetaan valvonta-asian käsittelyssä ilmitulneiden seikkojen johdosta menetelleen 5 §:n vastaisesti, on valvontalautakunnan määrättävä hänelle kurinpidollinen seuraamus, joita ovat asianajajayhdistyksen jäsenyydestä erottaminen, seuraamusmaksun määrääminen, varoitus ja huomautus. Lain sanamuodon mukaan seuraamus on pakko määrätä, jos asianajajan havaitaan menetelleen lain 5 §:n vastaisesti. Valvontamenettelyssä ei voida jättää seuraamusta määräämättä velvollisuuksien vastaisen menettelyn vähäisyyden tai anteeksiannettavuuden perusteella. Asianajajan menettelyä ohjaavasti on kurinpidolautakunnan ratkaisukäytännössä kuitenkin seuraamusta määräämättä katsottu

mahdolliseksi kiinnittää asianajajan huomiota johonkin hänen menettelyynsä. Tähän käytäntöön ei ole tarkoitettu tehdä muutosta.

Uudistuksen mukana seuraamusjärjestelmästä poistui julkinen varoitus, joka korvattiin seuraamusmaksulla. Koska kaikki asianajajille määrätty kurinpidolliset seuraamukset tulevat julkisiksi, ei enää ollut tarvetta liittää yhteen seuraamustyyppiin erityistä julkisuutta. Toisaalta julkisen varoituksen poistamisen jälkeen seuraamusasteikossa tarvittiin erottamisen ja varoituksen väliin seuraamus, jota voidaan soveltaa tilanteissa, joissa varoitusta ei enää voida pitää riittävänä seuraamuksena, mutta joissa yhdistyksen jäsenyydestä erottamiselle ei vielä ole perusteita.

Seuraamusmaksun suuruus, määrältään enintään 500 ja enintään 15 000 euroa, on tarkoitettu määräytymään kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella, jossa otetaan huomioon muun muassa asianajajan menettelyn moitittavuus, kokemus asianajotehtävistä sekä asianajajan taloudelliset olot, jotka vaihtelevat toimiston koon ja sijainnin sekä toimeksiantojen laadun mukaan. Taloudellisten olojen huomioimisella on pyritty päiväsakkojärjestelmän mukaisesti siihen, että seuraamusmaksu olisi oikeudenmukaisessa suhteessa maksajan maksukykyyn. Seuraamusmaksu suoretaan Asianajajaliitolle, jolloin maksua koskee liiton sääntöjen 39 §:n määräys, jonka mukaan, jos jäsen jättää suorittamatta yhdistykselle tulevan maksun, hallituksella on oikeus poistaa hänet asianajajaluettelosta. Maksu ei ole valvontalautakunnan määräämänä seuraamuksena täytäntöönpanokelpoinen. Jos seuraamusmaksun määrää muutoksenhakuasteena toimiva Helsingin hovioikeus tai korkein oikeus, se on myös täytäntöönpanokelpoinen.

Eri seuraamusten käyttämisestä säädetään lain 7 §:n 2 ja 3 momenteissa. Jos asianajaja menettelee epärehellisesti tai muulla tavalla tahallisesti loukkaa toisen oikeutta, on hänet kurinpidollisena seuraamuksena erotettava asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jos epärehelliseen menettelyyn tai toisen oikeuden tahalliseen loukkaamiseen liittyy lieventäviä seikkoja, voidaan seuraamuksena käyttää seuraamusmaksua tai varoitusta.

Jos asianajaja menettelee muulla kuin edellä kerrotulla tavalla hyvän asianajajataivan vastaisesti tai tekee teon, joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa, hänelle on annettava varoitus tai huomautus. Jos asianajajan moitittava käyttäytyminen on toistuvaa tai menettelyyn muuten liittyy raskauttavia seikkoja, seuraamuksena tulee kysymykseen hänen erottamisensa asianajajayhdistyksestä tai seuraamusmaksun määrääminen. Menettelyn toistuvuutta harkittaessa otet-

taisiin huomioon mikä tahansa pykälässä tarkoitettu asianajajan teko tai laiminlyönti.

Moitittavan käyttäytymisen toistumisen säätämällä mahdolliseksi perusteeksi erottamiselle asianajajayhdistyksestä tai seuraamusmaksun määräämiselle, on vahvistettu jo ennen uudistusta noudatettu käytäntö. Asianajajayhdistyksestä on erotettu kaksi asianajajaa, joille oli määrätty useampia kurinpidollisia seuraamuksia. Vaikka viimeisenä käsitellyssä asiassa ei ollut kysymys sellaisesta asianajajan menettelystä, jonka perusteella hänet olisi voitu erottaa, menettelyn yhdessä asianajajan saamien aikaisempien seuraamusten kanssa katsottiin osoittavan hänet sopimattomaksi toimimaan asianajajana.

Toistuvan moitittavan menettelyn käyttäminen erottamisperusteena tai perusteena seuraamusmaksun määräämiselle on jätetty oikeuskäytännön varaan. Harkinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota aikaisempien menettelyjen moitittavuuteen, moitittavan käyttäytymisen samankaltaisuuteen ja seuraamusten määräämisen välillä kuluneeseen aikaan. Jos seuraamuksen aiheuttaneet asianajajan teot ovat olleet vakavia ja luonteeltaan samankaltaisia ja tapahtuneet lyhyen ajan kuluessa, on ankaran seuraamuksen käyttäminen perustellumpaa kuin silloin, kun teot ovat olleet moitittavuudeltaan lieviä, luonteeltaan erilaisia ja niiden välinen aika on ollut pitkä.

Uudistuksen voimaannpanosäännöksen mukaan 1.1.2004 voimaan tullutta lakia sovelletaan myös voimaantuloa vireillä oleviin valvonta- ja palkkiorita-asioihin. Seuraamusten osalta tapahtuneisiin tekoihin tai laiminlyönteihin sovelletaan sitä lakia, joka johtaa asianajajan kannalta lievempään seuraamiseen.

Valvontalautakunnan voi määrätä nykyiseen tapaan erottamispäätöksen noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Palkkiorita-asiat ja niiden käsittely

Palkkiorita-asioissa annettavan suosituksen kohteena on palkkio ja kulujen korvaus, jonka asianajaja tai yhtiö, jonka lukuun hän on toiminut, on asianajotehtävästä veloittanut. Suositusta ei voida hakea asianajajaan tai asianajajayhtiöön kohdistetusta muusta, esimerkiksi vahingonkorvausta koskevasta vaatimuksesta. Suosituksen antamista voi hakea asianajajan päämies tai muu asiakas. Asianajajan päämiehellä tarkoitetaan sitä tahoa, joka on antanut asianajajalle tai asianajoyhtiölle toimeksiannon. Muulla asiakkaalla tarkoitetaan esimerkiksi sellaisen kuolinpesän osakasta, jonka

jaon asianajaja on suorittanut tuomioistuimen antaman määräyksen perusteella. Asianajajan päämiehen vastapuoli ei ole oikeutettu vaatimaan palkkiosuosituksen antamista, koska hän ei ole toimeksiantosuhteessa asianajajaan tai siihen asianajajayhtiöön, jonka lukuun asianajaja on toiminut. Asianajolaskuun perustuva maksuvelvollisuus saattaa kuitenkin siirtyä velallisen vaihdoksen vuoksi toimeksiantosuhteen ulkopuoliselle. Näin voi tapahtua esimerkiksi riitaa koskevan sovinnon yhteydessä, jossa asianajajan päämiehen vastapuoli sitoutuu sovinnon ehtona suorittamaan asianajajan laskun.

Suosituksen antamista koskevassa asiassa hakijan vastapuolena on asiaa hoitanut asianajaja ja se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja on toiminut. Yhtiön asianosaisasema perustuu siihen, että käytännössä asianajajan toimenpiteistä laskuttaa se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja toimii. Suosituksen hakija voi kohdistaa hakemuksen suosituksen antamisesta valintansa mukaan joko asianajajaan tai yhtiöön tai molempiin.

Palkkioriihtaan annettavaa suositusta koskeva asia tulee vireille asianajajan päämiehen tai muun asiakkaan kirjallisesta hakemuksesta hakemuksen saapuessa Asianajajaliiton toimistoon. Samalla tavoin kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:ssä on säädetty haastehakemuksen täydentämisestä, tulee puutteellista hakemusta asetettavassa määräajassa korjata uhalla, että valvontalautakunta voi jättää hakemuksen ottamatta käsiteltäväksi.

Palkkioriihtasian välimiesmenettelyä koski liiton säännöissä ollut määräys, jonka mukaan välimiesmenettely oli saatettava vireille vuoden kuluessa siitä, kun palkkio ja kustannukset oli laskutettu. Tästä vuoden määräajasta on luovuttu ja suositusta palkkioriihtaan voi pyytää aina siihen saakka, kunnes hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista on vanhentunut. Vanhentuminen määräytyy muualla laissa olevien säännösten nojalla. Vanhentumiseen vetoaminen on tahdonvaltainen edellytys eikä vanhentumista tutkita viran puolesta.

Välimiesmenettelyssä noudatettujen periaatteiden mukaan suositusta ei anneta sellaisissa tapauksissa, joissa erikoislainsäädännössä on säännöksiä tietyntyyppisten palkkioriihtojen ratkaisemisesta. Konkurssipesän pesänhoitajan palkkiota koskeva riita on ratkaistava konkurssisäännön mukaisesti moittimalla kanneteitse yleisessä tuomioistuimessa palkkion vahvistaneen velkojainkokouksen päätöstä. Myös yrityksen saneerausesta annetussa laissa ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa on erityissäännöksiä siitä, missä järjestyksessä selvittäjän palkkiota ja kulukorvausta koskeva erimielisyys on käsiteltävä.

Palkkioriihtasiat valmistellaan liiton toimistossa samaan tapaan kuin valvonta-asiatkin. Kun kirjeenvaihto asiassa on päättännyt, asiakirjat toimitetaan valvontalautakunnan sille jäsenelle, jonka tehtävänä on laatia asiassa ratkaisuehdotus ja esitellä asia jaoston kokouksessa.

Suosituksen antamista koskeva asia käsitellään aina valvontalautakunnan jaostossa ja jaoston puheenjohtajana tällöin aina toimii jaoston asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Käsitely on pääsääntöisesti kirjallista mutta jaosto voi tarvittaessa järjestää suullisen käsittelyn, johon asianosaiset on kutsuttava.

Lain 7 f §:ssä säädetään suositusmenettelyn ja tuomioistuinmenettelyn välisestä suhteesta. Jos asianajolaskua koskeva velkomus on saatettu vireille tuomioistuimessa, asianajajan päämies tai muu asiakas voi estää asian käsittelyn tuomioistuimessa saattamalla palkkioriihtaa koskevan suosituksen vireille asianajajayhdistyksen toimitetulla hakemuksella ja tekemällä väitteen palkkioriidan saattamisesta vireille ennen vastaamistaan pääasiaan tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa. Tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa ei kuitenkaan jätetä tutkittavaksi ottamatta, vaan asian käsittely keskeytetään, kunnes valvontalautakunnan suositus on annettu. Suosituksen antamisen jälkeen jää asianajajan tai asianajajayhtiön ratkaistavaksi, halutaanko tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa jatkaa.

Ratkaisu ja sen tiedoksianto

Palkkioriihtiasiassa annettava ratkaisu on valvontasian ratkaisun tavoin laadittava erilliseksi asiakirjaksi, josta on käytävä ilmi edellä valvonta-asian ratkaisun yhteydessä mainittujen tietojen lisäksi se, miten suositusta hakeneen on toimittava, jos hän haluaa saattaa palkkioriidan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tiedoksi annettava asiakirja on oikeaksi todistettu ote valvontalautakunnan jaoston pöytäkirjasta ja se lähetetään asianosaisille postitse kirjeellä (hallintolaki 59 §).

Annettu suositus ei lain 7 e §:n 5 momentin mukaan ole täytäntöönpanokelpoinen eikä sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia. Palkkioriihtaa voidaan siis vielä suosituksen antamisen jälkeenkin saattaa suositukseen tyytymättömän toimesta tuomioistuimen käsiteltäväksi riitaa-asiana. Asianajajan tai asianajajayhtiön kannalta annettu suositus kuitenkin merkitsee käytännössä lähes sitovan ratkaisun antamista palkkioriihtaan. Kun suositus on Asianajajaliiton asiantuntijaelimen antama ratkaisu, asianajajan tai asianajajayhtiön on harkittava, onko sillä tuomioistuimessa esitettävään sellaista näyttöä, jonka perusteella tuomioistuin päätyisi palk-

kioriidassa toisenlaiseen ratkaisuun kuin valvontalautakunta on päättänyt.

Julkisuus

Asiakirjojen julkisuus

Valvontamenettelyn julkisuuden lisäämisessä oli vaikeaa sovittaa yhteen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain periaatteena oleva julkisen vallankäytön avoimuus ja asianajajalaissa säädetyn asianajosalaisuuden turvaaminen.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovelletaan Suomen Asianajajaliittoon sen käytössä julkista valtaa, eli Asianajajaliiton suoritettaessa asianajajien valvontaa ja käsitellessä valvonta-asioita. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 3 §:n mukaan laki toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuuden vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisen asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia, ellei niiden salassapidosta ole säädetty lailla. Toisaalta asianajajista annetun lain 5 c §:ssä on asianajajalle säädetty vaitiolovelvollisuus ja lain 7 d §:n 3 momentin mukaan asianajajan tulee valvonta-asioissa antaa häneltä pyydytetyt tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Avoimuus ja totuudenmukaisuus tarkoittavat, että asianajajan ei voi selitystä antaessaan jättää kertomatta niitäkään seikkoja, joista hän lain 5 c §:n perusteella on vaitiolovelvollinen.

Ongelma ratkaistiin siten, että asianajajista annettuun lakiin lisättiin viittaus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja Asianajajaliiton velvollisuus pitää valvonta-asioista julkista päiväkirjaa ja laatia ratkaisuista julkinen ratkaisuseloste.

Lain 7 j §:n 1 momentin mukaan valvontalautakunnalle valvonta- tai palkkioriiita-asian käsittelyä varten sekä valvonta- ja palkkioriiita-asian ratkaisun sisältävän asiakirjan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään viranomaisen asiakirjasta, jollei asianajajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu.

Julkisuuslain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi. Julkisuuslain 24 §:ssä on lueteltu ne perusteet, jotka oikeuttavat pitämään viranomaisen asiakirjan salaisena. Pykälän 6 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat kanteluasiakirjat ennen ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämis-

tä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle. Asianajajalaissa puolestaan on useampia salassapitoa koskevia määräyksiä. Lain 5 c §:ssä on säädetty asianajajaa koskevasta salassapitovelvollisuudesta, 6 §:ssä liiton hallituksen jäsentä ja asianajajan toimistoa koskevan tarkastuksen suorittajan salassapitovelvollisuudesta ja lain 7 a §:ssä valvontalautakunnan jäsenen salassapitovelvollisuudesta. Julkisuuslain perusteluissa on myös nimenomainen asianajajan päämiestä koskeva lausuma, jonka mukaan Asianajajaliiton hallussa olevat kurinpitomenettelyä koskevat asiakirjat, joista ilmenee asianajajan asiakasta koskevia tietoja, ovat salassa pidettäviä.

Valvonta- ja palkkioriiita-asioiden käsittelyyn liittyvien asiakirjojen julkisuuden osalta Asianajajaliiton vakiintunut tulkinta on ollut, etteivät asiakirjat asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuen ole julkisia. Lainmuutoksella ei ole otettu kantaa tähän tulkintaan vaan ainoastaan selventävästi todettu julkisuuslain soveltaminen liiton hallussa oleviin asiakirjoihin.

Asianajajalain uuden 7 j §:n 2 momentin mukaan asiakirja ei missään tapauksessa ole julkinen ennen kuin valvontalautakunnan ratkaisu on annettu tai ratkaisu on asiaan osallisen saatavissa.

Liiton sääntöjen mukaan valvonta- tai palkkioriiita-asiaan liittyvien tietojen antamisesta päättää valvontalautakunta. Valvontalautakunnan tietojen antamista koskevasta päätöksestä on mahdollisuus valittaa Helsingin hallinto-oikeuteen.

Julkinen päiväkirja

Asianajajaliiton velvollisuutena on pitää julkista päiväkirjaa käsiteltäväksi tulevista valvonta-asioista ja palkkioriiita-asioista. Julkisen päiväkirjan tarkoituksena on mahdollistaa nykyistä laajemman tiedon antaminen asianajajan palveluista tarvitsevalle siitä, onko asianajaja, jonka puoleen hän on kääntymässä, ollut valvontamenettelyn kohteena tai asianosaisena palkkioriidassa. Julkiseen päiväkirjaan merkityt tiedot ovat julkisia siitä riippumatta, että ne muutoin saattaisivat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain perusteella tai asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuen olla salassa pidettäviä.

Julkiseen päiväkirjaan on merkittävä tiedot kantelijasta tai hakijasta, asianajajasta ja tarvittaessa asianajajayhtiöstä, asianimikkeestä, ratkaisun antamispäivästä ja ratkaisun lopputuloksesta käsiteltäväksi tulleen asian asianimike ja asianosaistiedot. Päiväkirjasta on myös käytävä ilmi asian käsittelyn aihe. Palkkioriiitaa koskevissa asioissa päiväkirjaan merkitään

myös tieto siitä, onko asianajaja noudattanut valvontalautakunnan antamaa suositusta.

Julkista päiväkirjaa ei ole tarkoitettu asianajajia koskevaksi mustaksi listaksi, johon tehdyt merkinnät olisivat voimassa ja julkisia kuinka kauan tahansa. Tämän vuoksi julkisen päiväkirjan valvonta-asiaa tai palkkioriiita-asiaa koskevat merkinnät poistetaan määrääjän kuluttua valvonta-asian ratkaisemisesta tai palkkiota koskeva suosituksen antamisesta. Erottamista tai seuraamusmaksun määräämistä koskeva tieto poistetaan kymmenen vuoden, varoitusta koskeva tieto kuuden vuoden, huomautusta koskeva tieto ja tieto siitä, ettei seuraamusta ole määrätty, kolmen vuoden kuluttua valvontalautakunnan ratkaisun antamisesta. Palkkioriiita-asiaa koskeva tieto poistetaan kolmen vuoden kuluttua suosituksen antamisesta.

Julkisesta päiväkirjasta ei kuitenkaan poisteta tietoa edellä todetun määrääjän kuluttua, jos asianajajasta on päiväkirjassa uudempi tieto, jota ei vielä voitaisi poistaa. Näin esimerkiksi tietoa neljä vuotta sitten saadusta huomautuksesta ei voida poistaa, jos asianajajalla on päiväkirjassa tieto kaksi vuotta sitten saadusta huomautuksesta. Vanhempaa huomautusta koskeva tieto voitaisiin poistaa vasta, kun uudempi huomautusta koskevasta ratkaisusta on kulunut kolme vuotta. Päiväkirjassa olevalla tiedolla sellaisesta valvonta-asiasta, jossa asianajajalle ei ole määrätty kurinpidollista seuraamusta, ei olisi tiedon poistamista estävää vaikutusta. Näin tieto kolme vuotta sitten saadusta huomautuksesta poistetaan vaikka päiväkirjassa olisi tieto kaksi vuotta sitten annetusta valvonta-asian ratkaisusta, joka ei ole johtanut seuraamuksen määräämiseen. Myöskään tiedolla sellaisen palkkiota koskevan suosituksen antamisesta, jolla ei ole suositettu palkkion alentamista, ei olisi tiedon poistamisen estävää vaikutusta.

Julkinen ratkaisuseloste

Valvontalautakunnan on laadittava jokaisesta valvonta-asian ratkaisusta ja palkkioriiita-asiansa annetusta suosituksesta lyhyt seloste, joka on julkinen asiakirja ja jokaisen saatavilla pyynnöstä Asianajajaliitosta. Asianajajaliitolla on myös mahdollisuus tarvittaessa saattaa seloste julkisuuteen. Selosteen on tarkoitus olla lyhyt kuvaus asiasta ja siinä annetusta ratkaisusta. Se laaditaan siten, ettei siitä ilmene viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain tai asianajajan salassapitovelvollisuuden perusteella salassa pidettäviä tietoja.

Selosteesta on käytävä ilmi asianimike, ratkaisun antamispäivä, sen asianajajan ja palkkioriiita-asioissa myös asianajajayhtiön nimi, jota asia koskee, pääpiirteittäinen selostus asiasta ja ratkaisun perusteluista, lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja

ne hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu, lopputulos ja ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema. Lisäksi selosteesta on ilmentävä, onko asiassa äänestetty, ja selosteeseen on myös liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten kannattama lopputulos.

Julkinen ratkaisuseloste on luonteeltaan informatiivinen eikä sitä säilytetä kauempaa kuin ratkaisua koskeva tieto on merkittynä julkiseen päiväkirjaan.

Muutoksenhaku

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiseen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu, että valvontamenettelyssä annettu ratkaisu on voitava saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Euroopan neuvoston lokakuussa 2000 antaman suosituksen (Recommendation No. R(2000)21) mukaan asianajajajärjestöjen kurinpidollisen menettelyn tulee täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset ja periaatteet.

Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan vaatimuksen mukaisesti lain 10 §:n 1 momenttia muutettiin siten, että asianajajalla on aina, kun hänelle on määrätty kurinpidollinen seuraamus, oikeus valittaa valvontalautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen. Sama oikeus hänellä on myös silloin, jos seuraamuksen on määrännyt valvontalautakunnan jaosto.

Valtion oikeusaputoimistoista annetun lain nojalla julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetussa laissa säädetään. Valvontamenettelyn suhteen julkiset oikeusavustajat, siitä riippumatta, ovatko he asianajajayhdistyksen jäseniä, ovat olleet samassa asemassa kuin yksityiset asianajajat. Kun muutoksenhakuoikeutta nyt on laajennettu siten, että kurinpidollisen seuraamuksen kohteeksi joutuneella asianajajalla on oikeus valittaa ratkaisusta, on julkisella oikeusavustajalla, joka ei ole asianajajayhdistyksen jäsen, ilman nimenomaista säännöstäkin samanlainen muutoksenhakuoikeus.

Oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeuteen ei uudistuksessa puututtu. Oikeuskanslerilla on siis edelleen oikeus hakea muutosta valvonta-asioissa annettuihin valvontalautakunnan tai valvontalautakunnan jaoston päätöksiin. Muutoksenhakuoikeuden toteuttamiseksi kaikki valvonta-asioissa annettava päätökset toimitetaan tiedoksi oikeuskanslerille.

Uudistuksen yhteydessä käytiin periaatteellinen keskustelu kantelijan valitusoikeudesta ja päädyttiin siihen, ettei kantelijalle voida antaa valitusoikeutta. Perusteena oli se, että valvonta-asian käsittelyn tarkoituksena on selvittää, onko asianajaja kantelussa tarkoitettussa tilanteessa toiminut häntä velvoittavien ammatti-

eettisten normien mukaisesti. Käsittelyssä ei tutkita kantelijan asianajajaan kohdistamia vahingonkorvaus- tai muita vaatimuksia, kuten esimerkiksi rangaistusvaatimusta. Koska kantelijan oikeusasemaan kohdistuvat vaatimukset on ratkaistava yleisessä tuomioistuimessa, ei kantelija ole asianosainen valvontalautakunnan käsitellessä valvonta-asiaa. Kantelijalla on kuitenkin mahdollisuus kannella päätöksestä oikeuskanslerille ja pyytää tätä hakemaan muutosta päätökseen.

Helsingin hovioikeudelle osoitettu valituskirjelmä on toimitettava Asianajajaliitolle. Liiton hallituksen on

annettava lausuntonsa valituksen johdosta hovioikeudelle sekä oikeuskanslerin että kurinpidollisen seuraamuksen saaneen asianajajan ollessa valittajana.

Hovioikeuden on valitusta käsiteltäessä varattava oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle tilaisuus tulla kuulluksi valituksen johdosta ja tarvittaessa esittää sellaista todistelua ja muuta selvitystä, jonka voidaan olettaa vaikuttavan valituksen ratkaisemiseen.

Markku Ylönen